

מבוא הספר - התענוג בעבודה

א. להתענג בעבודה

התורה הקדושה, מרבה לדבר, על ענין התענוג בעבודת השי"ת.

והיא אומרת - 'טעמו וראו כי טוב הוי"ה', 'אז תתענג על הוי"ה', 'שמעו שמוע אלי, ואכלו טוב, ותתענג בדשן נפשכם', 'דרכיה דרכי נעם'.

ואנו מבקשים על כך בכל יום -

'והערכ נא, הוי"ה אלהינו, את דברי תורתך בפינו'.

כי כוח ההנאה והתענוג, שהשי"ת נתן בנפש האדם, הוא דבר עיקרי מאוד בעבודת השי"ת.

וזה רצון השי"ת - שיהיה לנו שמחה ותענוג מההתייחדות עימו, ומעבודתו. ורק כך היא צורת העבודה הנכונה.²

ב. וכמו שהאריך ה'מסילת ישרים' בפרק י"ט.

והנה, ישאל השואל - הלא נודע שצריך לעבוד 'לשמה', דהיינו לשם השי"ת, ולא כדי לחפש תענוגים. ואיך העמדנו את התענוג כדבר עיקרי בעבודה, הלא לכאורה, העובד עם תענוג, יחשב כעובד 'שלא לשמה'.

וביאור הענין הוא - שעבודה שלא לשמה, היא, כאשר האדם מערב דברים חיצוניים בסיבת עבודתו. ובאמת, אם אדם עובד כדי להרגיש תענוג, גם זה נחשב, (במדרגה גבוהה), כ'לא לשמה', כי גם לעבוד כדי להתענג נחשב כעובד בשביל סיבה חיצונית.

ואילו העובד לשמה, מטרתו היא רק לשמח את השי"ת, ולהתקרב אליו, ולא כדי להתענג. אלא שבפועל, מהות עבודת השי"ת היא - שהיא מתוקה ויש בה תענוג, וזה עצמו כוונת ורצון השי"ת -

שהאדם יתענג עליו. וכמו שכתוב 'והתענג על הוי"ה'.

והעובד ללא תענוג דומה, לאב שנתן מתנה מענגת לבנו, והבן אומר - אני מצד עצמי, איני נהנה מהמתנה, ואני משתמש בה רק כדי לשמח את אבא.

שמצד אחד, באמת יפה שהוא חושב על אביו. אבל מצד שני, הרי מטרתו של האב היא שהבן ינהנה, וזו היא שמחתו האמיתית, ואם הבן לא נהנה, הוא מחטיא את המטרה.

ועוד הלא המתנה היא מענגת, ואיך יתכן שהוא משתמש בה באופן הנכון, ובכל זאת אינו נהנה.

אלא הדרך הנכונה היא - שיהנה. אבל יאמר: 'העיקר אצלי מה שאבא שמח בהנאתי, וזה יותר יקר לי מאשר הנאתי מצד עצמה'.

והסימן הפשוט לזה, האם היה מסכים

כי לקח טוב נתתי לכם! התורה ועבודת השי"ת הם מתוקים מדבש ונופת צופים! ואם אדם אינו מרגיש את זה, זה מורה שיש לו איזה טעות בדרך ג.

ב. הכרחי להשיג טעם ברוחניות

והנה, מלבד זאת שהתענוג הוא ענין עיקרי מצד העבודה, צריך לשים לב, שהתענוג בעבודה הוא דבר הכרחי לנפש. כי הצורך העמוק והיסודי ביותר

ואם אין לאדם הנאה בעבודתו, והוא עושה אותה מתוך חיוב בלבד. הוא דומה, למי שקיבל מתנה מיוחדת, והוא כלל אינו חפץ בה, אלא שהוא מתאמץ להשתמש בה, לכבודו של נותן המתנה.

שמלבד שיש בזה בזיון לנותן, זה בעיקר מגלה, שהמקבל לא באמת יודע מה הוא קיבל, כי אם היה יודע, איך אינו נהנה מזה?

ולכן פשוט, שגם אם אינו מצליח להשיג את התענוג, לא יניח את עבודתו, אלא ימתין עד שיפתחו לו מן השמים. מתוך הבנה שזה נסיון לראות כמה הוא מאמין בהשי"ת באמת, וכמה הוא נאמן לו, ולא עוזב אותו על אף הקושי.

אבל כל זה כאשר לפעמים נחשך לו, אבל אם כל עבודתו, תמיד, אין בה אור, זה צריך בדיקה, כי כפי הנראה, יש בעיה בדרך העבודה שלו.

[ובאמת, אם נתבונן נראה - שעמל ויגיעה בזמן חושך, אינם סתירה כלל, לתענוג והנאה. כי אפילו כאשר קשה, ואפילו אם הקושי הוא קושי נפשי, כמו חוסר חשק, מכל מקום, הנפש בפנימיותה שמחה בעמל, ורוצה אותו.

והראיה לזה - שאחרי שהאדם מתאמץ ומתגבר, בכל סוגי ההתגברויות, הוא מרגיש סיפוק גדול, ואור נפלא.

כי 'אדם לעמל יולד', ו'טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו', ובוודאי שכל שמתאמץ יותר, כך יצליח יותר, וכך יהיה לו טוב יותר.

להכנס לעבודה, אם לא היה בה תענוג. שאם אינו מסכים, זה סימן שעובד בשביל התענוג.

אבל אם מסכים להכנס לעבודה, אפילו שיאמרו לו שאין בה תענוג. וכל שכן אם מסכים לעבוד, אפילו כשיודע שיהיה לו הפך התענוג - זה סימן שהוא עובד לשמה, ומטרתו היא רק לעשות נחת רוח לבורא ית'.

ג. אמנם, זה ברור שצריך לעבוד גם בדרך של 'קבלת עול', עם הרבה עמל ויגיעה. ולהתמיד בעבודה גם אם מרגיש חושך.

כי כשאין הרגשת אור ותענוג, צריך לעבוד מתוך קבלת עול. ואסור שההרגשות יהיו קובעות את עבודת האדם.

כי טבע הרגשת האור, שהוא בא ונעלם. כי תענוג שנמצא כל הזמן, לא מרגישים אותו כראוי, (וכגון, אדם שקר לו, והוא מגיע למקום מחומם, הנאתו מהחמימות, גדולה פי כמה, מאדם שהיה שם כל הזמן). ולכן, האור לפעמים נעלם, כדי שתהיה ציפייה אליו, ותהיה התחדשות בתענוג בעת בואו.

קדוש ונעלה, כי הוא גורם דבקות והתקשרות בהשי"ת. כי בדבר שיש לאדם הנאה ממנו, הוא נדבק ונקשר אליו.

ג. עומק התענוג - החיבור עם השי"ת

ואם נתכוונן בעומק, נראה שמוכרח שיהיה לאדם תענוג בעבודת השי"ת, ולא יתכן אחרת.

כי הנה יסוד אמונת ישראל הוא - להאמין ביחוד השי"ת. שאין עוד מלבדו.

דהיינו, שיהודי צריך להאמין ולדעת, שלא רק שהשי"ת ברא את העולם, ולא רק שהוא מלך העולם והמנהיג שלו. אלא שכמו שקודם

של הנפש - הוא הצורך המוכרח בתענוג⁷.

וממילא, אם ח"ו האדם לא יזכה לתענוג בעבודת השי"ת, זו סכנה עצומה, כי אז יקשה עליו מאוד, להתגבר על היצר הרע, ש'מוכר לו' תענוגי שקר. וכמו אדם צמא מאוד, שעלול לשתות אפילו מים רעים, מרוב צמא.

ולכן יש יצר מיוחד, שמפתה אנשים לחשוב, שלפי התורה, ההנאה היא דבר שלילי. כי היצר הרע יודע, שאם האדם יטעה בזה, יהיה לו מאוד קשה להצליח.

אבל האמת היא - שאדרבה, עבודת השם בצורתה האמיתית, היא רק עם הנאה ותענוג לנפש. והתענוג הוא דבר

כפיה ועצבנות פנימית, והוא מרגיש עצב ו'חושך' פנימי, עם כבודת נפשית.

אזי הוא צריך להבין שיש לו איזו טעות, ולהתעורר לתפוס נכון את רצון השי"ת ממנו, וללמוד את דרך העבודה המתאימה לנפשו.

כי אם מרגיש 'כבוי' וחסר חיות, ובפרט אם הוא מרגיש כך הרבה פעמים. זה מוכיח שהוא עושה דברים, שאינם רצון ה' ממנו. דהיינו - או שהוא עושה דברים שהם למעלה ממדרגתו, או שהוא עובד בצורה שאינה רצון ה' ממנו].

ד. דבר זה נכון לכל נפש, אמנם יש שינויים בין הנפשות, מהו התענוג שהנפש צריכה, וכמה זה משפיע עליה במהירות.

כי רצון הנפש האמיתי הוא - להתאמץ. אלא, שלפעמים הרצון מכוסה, ונדמה לאדם שקשה לו. אבל באמת האדם יכול להרגיש, איך שבפנים בפנים, הנפש שמחה ומאירה מהעמל, וטוב לה בזה, והיא רוצה את זה.

כי 'דרכיה דרכי נועם', 'נועם' - הוא ענין פנימי. לא כתוב 'דרכיה קלות', כי לפעמים דרכיה קשות, וצריך להתאמץ. אלא 'דרכיה דרכי נועם', שתמיד, גם כשקשה, יש בזה נועם. דהיינו - אור ושלווה פנימיים, והרגשה עמוקה שזה טוב וכדאי.

אבל אם, ח"ו, אין לו תענוג וחיות כלל, בכל עבודתו. והוא עושה אותה מתוך

האמיתית, ורק ממנו התענוג, ואילו המאכל הגשמי אינו אלא לבוש אליו.

וממילא נתבונן - שאם מניצוץ קטן, שמכוסה בדבר גשמי, יש לאדם כזה תענוג מהחיבור איתו - אזי כאשר אדם מתחבר בהשי"ת עצמו, בוודאי שמוכרח שיהיה לו תענוג עצום, ולא יתכן אחרת.

כך שבכל חיבור והתדבקות בהשי"ת, מוכרח, מעצם המציאות, שיהיה לנפש האדם תענוג נפלא.

ובפרט בעסק התורה והמצוות, שבהם מתגלה לאדם אור השי"ת בגילוי גדול, ובגוונים שונים, בוודאי שיהיה בזה תענוג עצום לנפשו.

ד. תענוגות השקר של היצר

אמנם, אפילו שהאמת היא - שכל

הבריאה, לא היה אלא את השי"ת, כך גם אחר הבריאה הוא הכל. ואין עוד מלבדו.

ולכל הנבראים אין קיום מעצמם, אפילו לרגע, אלא הם חיים ומתקיימים מהאור האלקי, שנשפע בהם ומחיה ומהוה אותם, בכל רגע ורגע.

והנה, האור האלקי הזה, שנשפע בכל הברואים, ומחיה אותם, נקרא 'ניצוצות'. דהיינו, אורות קטנים, שנשפעים מהשי"ת אל הנבראים, להחיות אותם ולהוות אותם. וכל תענוג והנאה שיש מאיזה נברא, הוא רק מהניצוץ שבו.

וכגון - כאשר אדם אוכל איזה מאכל מענג. אזי, באמת ההנאה והתענוג, הם רק מהניצוץ שמהוה את המאכל הזה, כי רק הוא המציאות

דרך הנבראים, אבל בפנימיות - הכל זה הוא.

והנברא הוא שליח של השי"ת, שברא אותו כדי שיפעל עם הכוח הזה פעולות בעולם. והנברא הוא אחראי על מעשיו, לעשות את שליחותו כרצון השי"ת, כפי שהורה לנו בתורתו הק'.

ו. משל - לאדם שנתן כף דבש בתבשיל, וטעמו המתוק מורגש ומענג. והנה אם כף אחת בתבשיל שלם, כל כך מענגת, אם יאכל את הדבש עצמו, בוודאי שיהיה לו מתיקות עצומה. ולא יתכן אחרת.

ז. ועומק הענין הוא - שבאמת כל עצם המושג 'תענוג' הוא הרגשת החיבור של

ה. כי בהתבוננות עמוקה נבין - שאין כלום חוץ מהשי"ת. כי כל הנבראים אין להם מציאות עצמית (דהיינו - דבר קיים מעצמו), אלא כל קיומם רק מאור השי"ת שנשפע בהם בתמידות.

כך שרק אור השי"ת הוא הדבר שקיים באמת, מצד עצמו, ומכוח עצמו, כי הוא עצם המציאות. ואילו הנבראים הם בעצם לבוש וכלי, לאור החיות הפנימי שנשפע בתוכם בכל רגע ורגע. וממילא אינם נחשבים דבר עצמי.

ולנברא גם אין שום כוח עצמי, אלא כל הכוח הוא רק של השי"ת. אלא שהשי"ת מסתתר, ומגלה את כוחו ואורו

וכנגד התענוג האמיתי בהשי"ת, יש את דמיון תענוגי הקליפות, שמנסות לפתות את האדם להנות מתענוגיהם.

אבל באמת כל תענוגיהם הם תענוגי שקר ריקים. וכמו שכתוב 'אל תתאו למטעמותיו והוא לחם כזבים'.

התענוגים הם רק מהניצוץ של אור השי"ת. מכל מקום, בשביל הנסיון והבחירה, ניתן כוח לקליפות, להטעות את האדם, ולהציג, כאילו, ח"ו, יש כוחות והנאות חוץ מהשי"ת.

כי 'זה לעומת זה עשה האלהים',

יש ניצוץ שמאיר להם. אלא שזה בהעלמה עצומה, ותחת הרבה הרבה לבושים.

(וכמו שנזכר בזהר הק' (ח"ב דף ס"ט סע"א) 'דלית בריה בעלמא דלית ביה נהירו דקיק זעיר מסטרא דקדושה'. אמנם זה בהעלמה גדולה, עד שאין מזכירים אותו כלל. ויש בזה אריכות שאין כאן מקומה).

אלא שכיוון שהניצוץ מכוסה בקליפה, לכן נראה לאדם, שהתענוג הוא מהקליפה עצמה, מהעבירה. והוא טועה לחשוב שאליה הוא נמשך, ובגלל זה יש לו נסיון לקחתה.

אבל האמת היא, שאין בקליפה עצמה שום טוב. אלא הטוב והתענוג שנראה בה, הוא רק מהניצוץ הזה.

וזו הסיבה, שמי שמתפתה ולוקח את הקליפה, כדי להגיע לתענוג שהוא רואה בה, אזי, אף אם יש לו הנאה קצרה, מכל מקום, בסופו של דבר, תמיד תמיד, הוא יוצא מאוכזב.

כי אפילו שברגע הראשון, הוא 'נוגע' בניצוץ, ויש לו תענוג, מכל מקום, מיד אחר כך, הניצוץ נופל ונעלם.

כי כיוון שכל מהותו של הניצוץ היא - שהוא אור ה', אזי אי אפשר לקחתו, עם

הנברא עם אור הבורא. חיבור הנשמה עם שרשה.

זו היא המהות האמיתית של התענוג - התחברות הנברא עם אור בוראו.

אלא שזה מתגלה בהרבה מיני צורות. אבל פנימיות כל תענוג שיש בעולם היא - שטמון שם ניצוץ אור אלקי, והנפש מתענגת רק עליו.

ת. 'קליפות' - הם כינוי ל'סטרא אחרא', דהיינו, היצר הרע וחילותיו.

והם נקראים בשם זה, כי כמו שהקליפה מכסה את הפרי, עד שהמסתכל בחיצוניות, אינו רואה את הפרי עצמו. כך הם, מכסים על מציאות השי"ת ויחודו בעולם, עד שהמסתכל בחיצוניות, נראה לו שהעולם קיים לעצמו, ושהוא מתנהל לפי טבע.

ועבודתנו כל הזמן היא, להזהר בזה, ולקלף בכל דבר את הקליפה, ולהגיע לפרי, שהיא האמת הפנימית. דהיינו, לראות את מציאות השי"ת בכל דבר.

ט. והנה, צריך להבין, איך יש להם כוח לרמות, כאילו שיש תענוג גם בדברים שלהם, דהיינו כל הדברים האסורים?

דע - שכמו שבכל דבר בבריאה, יש ניצוץ אלקי שמחיה אותו, כמו שכתוב 'ואתה מחיה את כולם'. אזי גם לקליפות,

ויחשוב שיתכן שיהיה טוב ותענוג, אצל הקליפות, וילך אחרי תענוגי היצר.

ו. אמיתת העבודה - ההכרה בהשי"ת והנה, האמונה ביחוד ה' אינה ענין פרטי, אלא היא מרכז פנימיות כל העבודה, והיא תכלית כל החיים.

והיא פנימיות ותכלית כל התורה והמצוות. כי כולם ניתנו לנו כדי שנשיג על ידם עוד ועוד, את ההבנה העמוקה, ואת ההרגשה הבהירה, במציאות השי"ת וביחודו. וכמו שכתוב - 'כל מצוותיך אמונה' י.א.

ה. התענוג הוא 'נקודת' הנסיון באמונה ומתוך כל זה מתברר לנו, שהשי"ת העמיד את ענין התענוג, שהוא יהיה 'נקודת' הנסיון בעולם. וכו בודקים את האדם, כמה הוא מאמין בשלימות ביחוד ה'.

דהיינו - האם ברור לו, שאין מציאות אמיתית חוץ מהשי"ת, ושרק הוא מקור החיים ומקור הטוב. וממילא ילך רק אחרי הוראותיו, ויחפש את התענוג ו'החיות' רק אצל השי"ת.

או שחלילה, האדם ייפול מהאמונה,

השי"ת בכל דבר בעולם, ולחיות איתו. וכמו שכתוב 'בכל דרכך דעהו'. וכמבואר בשו"ע סימן רל"א.

וכבר בא חבקוק והעמידן על אחת - 'וצדיק באמונתו יחיה'.

י.א. בכל מצוה, ובכל מועד, מתגלה לאדם אור השי"ת, ומתחזק בליבו ההכרה וההרגשה ביחודו ית' ובדבקות בו.

אלא שכל מועד וכל מצוה, וכן כל חלק בתורה, יש לו גוון אחר, בגילוי הזה. ואין מועד דומה לחברו.

כי אפילו שתכלית כולם, להביא את האדם אל השי"ת, ואל האמונה בו. מכל מקום, כל אחד פועל בחלק אחר של הנפש, וכל אחד מלמדנו את הנקודה המיוחדת לו.

וכמו שהארכנו בזה, בס"ד, במאמרים על המועדים. ונקוה אל השי"ת שנזכה להוסיף בזה עוד.

מעשה איסור, ועם מחשבה שהתענוג הוא של הקליפות. כי זה סתירה גמורה.

אלא הדרך הנכונה, להשיג את הניצוץ שבדבר אסור, ואת התענוג שבו, היא - על ידי ההתגברות והכניעה לדבר השי"ת, שדווקא על ידי זה, האדם פודה מהקליפות, את החלק ששייך אליו בניצוץ, ומקבל אותו אליו.

י. וכמו שכתב הרמב"ן, בסוף פרשת בא וז"ל 'זוהי כוונת כל המצוות כולן, שנאמין באלוקינו, ונודה לו. ואין לנו שום טעם אחר ביצירת האדם, רק זה - שידע האדם, ויודה לאלוקיו שבראו'.

וכן כתב החסיד בעל חובות הלבבות (שח"ה פ"ג אופן י"א) וז"ל 'רוב הענין המכוון במצוות שבגופים ובאיברים, הוא - להעיר על המצוות אשר תהיינה בלבבות, שהם שורש התורה'. עכ"ד.

וזוהו כלל התורה - לראות את מציאות

להרגיש, במשך חייו, את התענוג בעבודת השי"ת, ואת החיבור בהרגשה פנימית אל הבורא ית'. מכל מקום, ישנם יהודים יקרים, שזוכים להרגיש את זה, רק בזמנים רחוקים.

ונפשם בשאלתם - רוצים אנו לזכות לחיות אמונה, ולזכות להתחבר ולהדבק ולהתענג על השי"ת.

איך מגיעים, להרגיש את השי"ת, ולחיות את מציאותו בכל רגע ורגע? איך זוכים שהלימוד והתפילה, יהיו בתענוג ודבקות פנימית ו'חיה', עם השי"ת?

וגם מי שכבר כן זוכה להרגיש, שואל - הלא יש זמנים, שבהם האדם מרגיש חוסר חיות, והעדר אור. ואז מאוד קשה להחזיק בדבקות.

מה אפשר לעשות בזמנים אלו? איך לזכות להתחבר עם השי"ת, מתוך תענוג, בכל מצב וזמן בחיים?

ובנוסף - הלא יש לאדם גם צרכים גשמיים, והתענוג הגשמי מפיל את

וכל החיים צריך להתעלות בזה, ולזכות לעומק אחרי עומק, בקנין אמיתי, עד עומק הנפש.

ואדם שזוכה לקנין אמיתי באמונה, ויש לו הכרה והרגשה בהירה במציאות השי"ת ויחודו - הוא קונה בזה את שלימות הקרבה עם בוראו.

כי כל יהודי, כפי קניינו בהכרה ביחוד ה', כך הוא זוכה להתחבר אליו ית', באמת עד פנימיות הנפש. וזוכה להיות מרכבה לשכינה יי, שזה תכלית הכל - 'להיות לו דירה בתחתונים'.

זה עיקר החיים, ותכלית כל העבודה - להכיר באמיתת ויחוד ה', ומתוך זה, להתחבר עימו, ולהדבק בו בתענוג. עד שלא יהיה לו בעולמו, אלא את השי"ת, כי הוא הכל.

ז. אמר עם הספר

והנה, בוודאי, כל יהודי רוצה להגיע לזה, רק השאלה היא - מהי הדרך לזכות לזה?

כי אפילו שבוודאי כל יהודי, זכה

הק', להיות מרכבה לשכינה הק'. וכמו שאמר אדונינו דוד המלך - 'עד אמצא מקום להוי"ה, משכנות לאביר יעקב'.

וכל יהודי, יכול לזכות להיות מרכבה לשכינה, דהיינו - לחיות את מציאות השי"ת בעולמנו, שזה נקרא שכינה. ולא בשמים היא, אלא 'אני הוי"ה שוכן בתוך בני ישראל'. בכל אחד מאתנו.

יב. ובדבר הזה נמדדת מעלת האדם. וכמו שכתב הגר"א על דברי הרמ"א הנודעים 'שיויתי הוי"ה לנגדי תמיד - זה כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים שהולכים לפני האלהים', וכתב הגר"א 'וזה כל מעלת הצדיקים'.

וכמו שכתב הרמח"ל - שעיקר מה שגרם לצדיקים, לזכות להיות צדיקים, הוא מה שחיפשו בכל עת את השכינה

מְצִיאֹתוֹ, וְלִהְרִגִישׁוֹ וְלִהְתַּחֲבֵר עִמּוֹ,
בְּכָל זְמַן וּמְצַב. וְלִהְצִלִּיחַ לְעַמּוּד מִוֶּל
בְּלִבּוֹלֵי הַיִּצֵר.

כִּי הַנִּשְׁמָה צְמָאָה רַק לְהַשִּׁי"ת -
לְזִכּוֹת ל'הַשְׁכֵּל וִידַע אוֹתִי'. וְכָל רְצוֹנָה
הוּא רַק לְהַתְּחַבֵּר עִמּוֹ, וְלִהְדַּבֵּק בּוֹ.

כִּי זֶה כָּל הָאָדָם.

הַרוּחָנִיּוֹת. וְהִרְבָּה בְּנֵי עֲלִיָּה, מְרַגִּישִׁים,
שְׁעִלִייתָם נִעְצָרָת, בְּגִלְלַת תְּעִנוּגֵי הָעוֹלָם
הַמוֹכְרָחִים, וְשֹׂאֵר פְּתוּיֵי הַיִּצֵר. וְשִׂאלְתָם
בְּלִבָּם - מָה עוֹשִׂים? אֵיךְ מִתְקַדְּשִׁים?

זֹאת אֲשֶׁר בָּאֵנוּ בְּסֵפֶר זֶה, לְפִתּוּחַ
מַעַט, בְּרַחֲמֵי ית', אֵת הַשַּׁעַר לְדֶרֶךְ
לְזִכּוֹת לַחַיּוֹת חַיֵּי אִמָּת, בְּתְעִנוּג אִמָּת.
לְזִכּוֹת לְהַכִּיר בִּיחּוּד הַשִּׁי"ת, וְלַחַיּוֹת אֵת

